

N:o 10.

Ank. till Riksd. Kansli den 4 Maj 1886, kl. 6 e. m.

Konstitutions-Utskottets Utlåtande, i anledning af väckta motioner rörande vissa, för medlemmar af konungahuset gällande undantagsbestämmelser i grundlagarne.

Uti en från Andra Kammaren till Utskottet öfverlemnad motion, N:o 196, har Herr *P. A. Siljeström*, under anförande bland annat, att gällande grundlagsstadganden, hvarigenom prinsar och prinsessor af det Kongl. huset äro underkastade inskränkningar i vissa, öfrige samhällsmedlemmar tillkommande fri- och rättigheter, under nuvarande tidsförhållanden måste anses obehöfliga och således innebära en obillighet mot dem, de afsåge, föreslagit följande grundlagsändringar, nemligen:

»Regeringsformen: § 44 utgår, eller erhåller denna lydelse: Prinsar af det konungsliga huset må, utan hinder af svensk grundlag i fråga om arfsrätt till tronen, ingå giftermål med in- eller utländsk mans dotter.

§ 45. Orden »eller civilt embete» utgå.

Successionsordningen: § 5 utgår.

§ 6 utgår.

§ 7 utgår.»

I en likaledes inom Andra Kammaren väckt motion, N:o 197, har derjemte Herr *A. Magnusson*, med åberopande af i hufvudsak liknande skäl samt under påpekande af, hurusom genom antagandet af hans förslag apanage-

frågan för prinsar skulle för alltid vara löst, hemställt, att Riksdagen måtte antaga följande förändrade lydelse af nedanstående grundlagsparagrafer, nemligen:

»1:o Regeringsformens 44 §: Kronprinsen må icke, vid förlust af arfsrätten till riket för sig, barn och efterkommande, gifta sig utan Konungens vetskap och samtycke.

2:o Regeringsformens 45 §: Orden »eller civilt embete» utgå.

3:o §§ 5, 6 och 7 i Successionsordningen må förklaras upphöra att vidare gälla och således borttagas.»

Hvad beträffar de i motionerna omförmälda inskränkningar i medlemmarnes af det Kongl. huset fri- och rättigheter, anser Utskottet grundlagarnes stadganden derom vara af beskaffenhet, att ändring af dem icke bör ifrågakomma, utan på grund af framställning från Konungen, och det så mycket hellre, som Successionsordningens viktigaste bestämmelser i ämnet äro åberopade i Riksakten och följaktligen af unionel natur; och får Utskottet alltså hemställa,

att Herrar Siljeströms och Magnussons förevarande motioner måtte af Riksdagen afslås.

Stockholm den 4 Maj 1886.

På Utskottets vägnar:

MAGNUS HALLENBORG.

Reservationer:

af Herr *Siljeström*, med hvilken Herr *Börjesson* förenat sig: »Den af Regeringen för Riksdagen framlagda apanagefrågans behandling, helst när vissa föregående tillika tagas i betraktande, synes otvetydigt vittna om den ringa benägenhet, som förefinnes hos representationen, att bevilja anslag till förmån för de särskilda medlemmarne af den Kungliga familjen. I hufvudsak kan det ock, hvad sjelfva anslagsfrågan beträffar, vara likgiltigt, huru-

vida särskilda apanager bestämmas eller desamma anses inbegripna i det gemensamma anslaget till första hufvudtiteln, förutsatt att detta senare är tillräckligt för behofven. För de Kungliga personerna sjelfva kan det deremot naturligtvis icke annat än förefalla temligen oangenämt att i ekonomiskt hänseende vara hänvisade till blotta godtycket hos familjens öfverhufvud, äfven om detta öfverhufvud är närmaste anhörig, och i annat fall måste ett sådant beroende kännas i hög grad tryckande. Under sådana omständigheter ligger det nära till hands att tänka på de möjligheter, som skulle kunna beredas medlemmar af Konungafamiljen, att på annat sätt vinna en mera sjelfständig ekonomisk ställning, prinsar genom tillåtelse att inträda i statens tjenst, prinsessor genom frihet till giftermål äfven med svensk man icke tillhörande Konungahuset. För hvar och en, som rättvist och utan fördom bedömer förhållandet, bör det vara klart, att man här står inför ett antingen — eller. *Antingen* tillräckliga apanager för ett furstelif *eller* medborgerliga fri- och rättigheter för medborgarens lif.

I sig sjelf är denna fråga, huru obetydlig den för en och annan må synas, efter den närmast rör blott ett ringa fåtal personer, likväl att anse såsom ett af de mest betydelsefulla politiska spörsmål, som kunna framställas i en monarki. Från de Kungliga personernas egen ståndpunkt lyder spörsmålet så: har staten *rätt* att, äfven mot den ersättning, som heter apanage, för sina ändamål beröfva oförvitlige medborgare något af allmänt menckliga och medborgerliga rättigheter? Har staten rätt att göra detta *utan* att gifva annan ersättning än tilläfventyrs en oviss utsigt till tronen? Och *kan* för sådana mistningar som de här ifrågavarande *någon* tillfyllestgörande ersättning gifvas vare sig i penningar eller i ovissa framtidsutsigter? Är det tillåtet för staten att våldföra sig på *en enda* obrottslig samhällsmedlem, i fall det befinnes af »statsskäl» nyttigt att »en man dör för folket»? Och här är i sjelfva verket fråga om hvad som väl må heta dödsdomar: dödsdomar nemligen, för så vidt på lag och af lag alstrad sed beror, öfver nyttigt och hedrande arbete, som är vår tids ära; dödsdomar öfver känslor, som utgöra grunden för det husliga lifvets lycka; dödsdomar öfver personlig sjelfständighet, som icke ens den ringaste medborgare vill sakna, men som här får gifva vika för ett lifslångt omyndighetstillstånd — ett tillstånd, trots all yttre glans, af verklig förödmjukelse, när saken ses ur synpunkten af vår tids lifsuppfattning — ett tillstånd för öfrigt, som i bästa fall gestaltar sig såsom endast icke depraverande. Man säger att sådant är för monarkiens upprätthållande

nödvändigt. Jag bestrider det. Och jag tillägger, att *om* monarkiens existens kräfde så onaturliga och orättfärdiga offer, så skulle detta, åtminstone i mina ögon, högst betydligt förringa monarkiens värde. Men det förhåller sig ej så. Man begår det misstaget att betrakta såsom en i sakens natur liggande nödvändighet hvad som endast är en monströs utväxt på monarkien.

Monarkiens princip är ingen annan än den att, för bibehållande af stadga i styrelsesättet och till undvikande af den oro i samhället, som alltid vållas genom val af statschef, statschefens embete skall gå i arf inom en viss familj, enligt därför stadgad laglig ordning. Men deraf följer, att hvarje medlem af denna familj, inom de af lagen bestämda gränserna, är att betrakta såsom eventuellt ämnad för statschefens plats. Våra grundlagar begränsa rättigheterna och skyldigheterna i detta afseende till att gälla endast de manliga ättlingarne af Konungahuset. Och är det nu så, då bör ock hvarje manlig medlem af det svenska Konungahuset bildas *för* Konungsembetet, hvilket ej kan ske bättre än genom ett allvarligt *arbetslif* med *ansvar*. Är, vidare, afståndet i släktskap ej så stort, att någon rimlig sannolikhet för tronföljd icke finnes, så lärer ingen på allvar kunna önska att en person, som har det förutnämnda målet sig föresatt, skall — ehuru ingenting förnedrande ligger i sjelfva saken — blottställa sig för det industriella livets möjliga konflikter och ekonomiska äfventyr. Embetsmannens verksamhet, företrädesvis på det civila området, är deremot utan tvifvel synnerligen lämplig. I vårt land har i detta senare afseende ett motsatt åskådningssätt gjort sig gällande, i det grundlagen förbjuder prinsar af det Kungliga huset att innehafva civilt embete, men deremot medgifver, eller åtminstone icke förbjuder, innehafvandet af militäriskt, med den antagliga påföljd att göra militäryrket mera omhuldadt på samhällets höjder, än som måhända kan vara nyttigt. Mången menar ock därför, att äfven innehafvandet af militäriskt embete borde vara uttryckligen förbjudet. Då skulle sysselsättningen för desse, som äro att betrakta såsom »kungsämnen», komma att väsentligen inskränkas till sällskapliga förströelser samt tilläfventyrs diletterantism i vetenskap, konst och poesi — utan tvifvel en mycket dålig skola för den, som skall bildas till omdöme i statsaker. — Jag talar icke om tillfälliga honorära ordförandeskap i en eller annan komité. Och jag behöfver ej säga mer rörande embetsfrågan.

Om, såsom nu blifvit ifrågasatt, de Kungliga prinsarne finge, genom verksamhet på det civila förvaltningsområdet, komma i beröring med och på nära håll lära känna det praktiska livvets och samhällslivvets förhållanden — om, vidare, så väl prinsar som prinsessor blefve genom familjeförbindelser närmare införlifvade med folket än som nu är möjligt, så skulle på sådant sätt alltjemt friska tillflöden af medborgerlighet strömma till den regerande släkten, hvilken sålunda aldrig skulle kunna komma att under tidernas lopp urarta till en af detta slags dynastier, hvilkas »ingenting lärt och ingenting glömt» förorsakat så många troners fall. Monarkien skulle så, emedan den hade en bredare bas att stå på, endast komma att stå desto säkrare. Och skulle det ej vara värdigt ett nordiskt, allvarligt folk, såsom vårt, att i detta fall gifva ett föredöme? Skulle det ej tillåtas vårt upplysta och på tidens kraf uppmärksamma, ännu i mannaminne från folklig grund uppspirade Konungahus att i det fallet se förverkligas önsknings, om hvilkas tillvaro det knappt torde vara tillåtet att hysa något tvifvel?

Man invänder, att de ifrågavarande paragraferna af Successionsordningen icke kunna ändras utan norska stortingets bifall. Jag bestrider detta. Riksakten, till hvilken urkund man i det fallet ensamt har att taga hänsyn, innehåller visserligen att »tronföljden skall vara rätt nedstigande och agnatisk, sådan som den finnes bestämd i den af Svea Rikes Ständer beslutna och af Konungen antagna Successionsordning af den 26 September 1810», nemligen i denna grundlags § 1, som afhandlar *tronföljden*; men som detta icke har något att skaffa med *giftermålsfrågan*, som afhandlas i §§ 5 och 6 af samma grundlag, så följer att denna senare fråga icke kan betraktas såsom någon unionsfråga. Vill man för öfrigt, ehuru det egentligen icke hör hit, äfven rådfråga Norges »grundlov», så finner man der i § 6 stadgadt precis detsamma, som nyss anförts ur Riksakten, hvarken mer eller mindre, och derutöfver i »grundloven» absolut ingenting som på minsta vis är hit hänförligt, hvarjemte i efterskriften till samma »grundlov» det uttryckligen säges att »grundloven», »saadan den ord för ord foran skreven staar», är »afhandlet og besluttet» mellan de af Sveriges Konung och å hans vägnar för ändamålet utsedde svenske kommissarierna å ena sidan och norska stortinget å den andra, hvadan, då här icke ett ord förekommer om svenska Successionsordningen, denna senare svenska grundlag icke kan för Norge ega någon giltighet i vidsträcktare mån än som i »grundloven» uttryckligen angifves. Att häremot uppställa lydelsen af den handling, genom hvilken »grundloven» promulgerats och i hvilken verkligen nämnes »grundloven og ved-

föiede successionsordning», vore påtagligen icke allenast obefogadt, utan fullkomligt orätt, enär det icke kunnat vara tillåtet att promulgera eller fastställa såsom lag någonting annat än det, som blifvit af de lagligen befullmäktigade svenska kommissarierna och norska stortinget »afhandlet og besluttet» hvadan man nödgas anse inryckandet i promulgationen af orden »og vedföiede successionsordning» endast såsom ett uppenbart redaktionsfel, så mycket mer som det heter att hvad i promulgationshandlingen anbefalles, således äfven dessa ords innehåll, öfverensstämmer med hvad »vore Kommissarier have afhandlet og samtykket», hvilket, hvad särskildt Successionsordningen såsom ett helt beträffar, enligt hvad jag ofvanför visat, är falskt. Hvad angår § 7 af Successionsordningen, så vidröres dess innehåll icke ens på det mest aflägsna sätt vare sig i Riksakten eller i Norges »grundlov». Att nu, under sådana omständigheter, icke desto mindre vilja göra hela Successionsordningen eller, mera speciellt, de paragrafer deraf, hvilkas afskaffande jag föreslagit, till norsk grundlag, det vill säga, efter mitt förmenande, att utan behof och utan verkligt stöd i för handen varande urkunder vilja skänka bort några bitar svensk grundlag, kan jag för min del icke godkänna.

Jag vill icke förneka, att för frågans slutliga afgörande en till Riksdagen af Regeringen gjord framställning kunde vara önskvärd; men denna omständighet bör icke förringa betydelsen af det nu af mig framlagda förslaget eller hindra detta förslags antagande, helst Regeringen skulle i Riksdagens bifall dertill finna det bästa motiv för en följande framställning i ämnet.

På de grunder, hvilka jag sålunda anført, får jag mot Utskottets fattade beslut anmäla min vördsamma reservation.»

af Herr *Hedin*: »Af de flere grunlagsändringsförslag, som Herr Siljeströms motion innefattar, anser jag förslaget om ändring af § 45 Regeringsformen ingalunda antagligt. Enligt min uppfattning är prinsarnes af Kungliga huset ställning sådan, att de icke böra innehafva något slags embete.

Deremot instämmer jag i syftet af motionärens öfriga förslag, men har likväl ej kunnat förorda, att de skulle af Konstitutions-Utskottet omedelbart tillstyrkas. Genom bestämmelsen i Riksaktens § 2 hafva samtliga i Successionsordningen intagna bestämmelser om och vilkor för tronföljdsrätten blifvit integrerande delar af unionsfördraget, och kunna således ej af blott

det ena riket ändras. Annorlunda är visserligen förhållandet med § 44 Regeringsformen, hvars uteslutande eller förändring motionären alternativt föreslagit: med denna paragraf kunna Riksdagen och Kongl. Maj:t förfara som dem lyster. Men den förändringen skulle icke tjena till någonting, då paragrafens hela innehåll, ehuru med något färre ord, återfinnes i Successionsordningens § 5.

Rätta vägen att vinna en förändring i det syfte, motionären med sitt förslag rörande § 44 Regeringsformen samt §§ 5—7 Successionsordningen afser, torde vara en anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes samtidigt till Sveriges Riksdag och Norges Storting göra förslag om ändring af Successionsordningen, hvarmed naturligtvis då också komme att följa propositioner om vissa ändringar i Sveriges Regeringsform och Norges Grundlag; huruvida förändringen borde sträckas fullt så långt, som motionären önskar, eller möjligen i någon mån begränsas, kunde på detta sätt lämpligast komma under öfvervägande.

Vid en i detta syfte företagen revision af ifrågavarande grundlag blefve derjemte tillfälle att i vissa delar förtydliga dess stadganden. Olika meningar hafva, som bekant, uttalats derom, huruvida, derest Konung gifter sig med enskild mans dotter, sönerna af sådant äktenskap ega arfsrätt eller ej. Dertill kan läggas, att benämningen »enskild man» icke är till sin betydelse oomtvistlig, åtminstone icke i vissa fall, då det är fråga om utländsk man. Den eventualiteten torde ej vara likgiltig, att successionsrätt skulle afgöras — och om formen för en sådan afgörelse finnes intet stadgadt — ej efter lagens klara ord, utan efter statsrättslärares stridiga åsigter, efter utländska analogier, efter utläggningar hemtade från den så kallade folk-rätten.

Jag har derföre inom Utskottet yrkat, att det måtte till Kamrarne aflåta förslag till skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t.»

Herrar *J. F. Carlsson*, *Farup* och *Johnson* hafva begärt få antecknadt, att de vid detta ärendes behandling inom Utskottet ej varit närvarande, den sistnämnde på grund af erhållen ledighet från riksdagsgöromålen.